

مقایسه ترجیح و ادراک مردم از پارک‌های شهری طبیعی - ارگانیک و منظم - هندسی

مطالعه موردی: پارک لاله و پارک دانشجو

محسن فیضی - استاد دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران
فرهنگ مظفر - دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران
مهراوه رعیتی دماوندی^۱ - دانشجوی دکتری معماری منظر دانشگاه علم و صنعت ایران
مریم عظیمی - استادیار دانشکده معماری دانشگاه هنر اصفهان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۳/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۴/۳۰

چکیده:

در دهه‌های پایانی قرن بیستم، تغییر سریعی در نگرش‌ها نسبت به طبیعت در محیط شهری به وجود آمده که نشان می‌دهد آگاهی بیشتری نسبت به طبیعت در میان عموم مردم و متخصصان ایجاد شده است. مزایا و فواید ارتباط با طبیعت توسط روانشناسان محیطی مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته و می‌توان گفت که چنین ارتباطی برای سلامت انسان ضروری است. وجود مناطق باز و طبیعی، مزایای زیبایی‌شناسی و روانی زیادی در بر دارد. برای افزایش استفاده عموم از فضاهای سبز شهری بهتر است این فضاها بر اساس ترجیحات و نیازهای عموم مردم طراحی شوند. پژوهش‌هایی وجود دارد که نشان می‌دهد در کشورهای غربی و به ویژه اروپایی برخی از مردم به منظر طبیعی و نامنظم در مناطق شهری اهمیت نمی‌دهند و آن را نامرتب، ناهنجار، بی‌ارزش یا حتی ترسناک می‌دانند و منظرهای شهری منظم و طراحی شده را ترجیح می‌دهند. این پژوهش دیدگاه مردم را نسبت به منظرهای ارگانیک شهری در مقایسه با طرح‌های منظم‌تر و هندسی بررسی می‌کند. نظر عموم با استفاده از پرسشنامه با نمونه‌گیری تصادفی در دو فضای ارگانیک و منظم و هندسی مورد سنجش قرار گرفته و این دو شیوه طراحی با هم مقایسه شدند. نتایج نشان می‌دهد، اگرچه استفاده‌کنندگان از هر دو پارک فواید و ویژگی‌های مثبت را در هر یک از آنها اشاره می‌کنند (در جزئیات) اما به طور کلی جامعه مورد مطالعه درک مشخصی از طراحی ارگانیک و طبیعی نداشته، الگوی شطرنجی را برای فضاهای سبز شهری ترجیح می‌دهند و برای آن فواید و ارزش‌های بیشتری قائلند. شناخت درک و دریافت مردم از شیوه‌های طراحی منظر و توجه به ترجیحات و نیازهای آنها در استفاده از فضاهای سبز می‌تواند به طراحان منظر در طراحی این فضاها و نیز افزایش استفاده از آنها کمک کند.

واژگان کلیدی: منظر ارگانیک و طبیعی، منظر منظم و هندسی، شیوه طراحی منظر، ترجیحات منظر، ادراک منظر.

۵

شماره سیزدهم

زمستان ۱۳۹۳

فصلنامه علمی-پژوهشی

مطالعات شهر

مقایسه ترجیح و ادراک مردم از پارک‌های شهری طبیعی - ارگانیک و منظم - هندسی

۱. مقدمه

به دنبال انقلاب صنعتی و توسعه شهری فزاینده در قرن ۱۹ و همراه با رشد انفجاری مناطق شهری و کم‌رنگ شدن نقش طبیعت در قرن بیستم، بیگانگی مردم با جهان طبیعی افزایش یافت. در نتیجه درک جدیدی از طبیعت ایجاد شد و خلق منظرهای طبیعی تریه عنوان راهی برای حفاظت از محیط طبیعی مورد توجه قرار گرفت. در سی سال گذشته تغییرات بسیاری در دیدگاه‌ها نسبت به طبیعت در محیط شهری به وجود آمده است که نشان دهنده علاقه بیشتر استفاده‌کنندگان و آگاهی از ارزش طبیعت در شهرهاست. چنین تغییراتی نشان می‌دهد که عموم و همچنین متخصصان مسئول در زمینه برنامه‌ریزی و مدیریت فضای سبز، آگاهی بیشتری نسبت به طبیعت پیدا کرده‌اند. دلایل بسیاری برای این تغییرات وجود دارد، مهمترین آنها این است که به دلیل صنعتی شدن تدریجی حومه‌های شهری توسط انسان، مردم برای جبران این کمبود به باغ‌ها و فضای سبز توجه نموده‌اند (Kaplan and Austin, 2003: 240).

در چند دهه گذشته بخش زیادی از توسعه منظر در مناطق شهری به استفاده از شیوه‌های اکولوژیکی و طبیعت‌گرا اختصاص داده شده است. منظور از منظر طبیعت‌گرا توجه به معیارهای اکولوژیکی و از طرف دیگر تلاش برای تقویت حیات وحش درون بافت شهری می‌باشد. علاقه متخصصان در دهه‌های اخیر در اروپای شمالی به منظرهای طبیعت‌گرا زیاد شده و سبکی در میان متخصصان نسبت به تولید منظرهای طبیعی‌تر با حداقل دخالت انسان در بافت شهری رایج شده است (Emery, 1986: 48).

پارک‌های شهری دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی هستند؛ با مزایایی چون درمان بیماری‌های روحی، محیطی مطلوب برای پرورش کودکان، یکپارچگی اجتماعی، حفظ آسایش و نظایر آنها که در عین حال شاخصی برای ارتقای کیفیت زندگی و توسعه جامعه محسوب می‌شود (Ghorbani and Teimoori, 2010: 48). اصولاً طبیعت و ماهیت این فضاها به گونه‌ای است که تمام طبقات مردم می‌توانند از آنها استفاده کنند. در پارک‌های عمومی سعی می‌شود که تمام وسایل سرگرمی و رفاهی، تقریباً برای هرگونه سلیقه و فکر و سن وجود داشته باشد (Hekmati, 1992: 324). فضاهاى سبز عمومی فضاهاى سبزی هستند که بازدهی اجتماعی دارند و عموم مردم از آنها در گذران اوقات فراغت، تفریح و مصاحبت با دوستان و گردهمایی‌های اجتماعی و فرهنگی و نظایر اینها استفاده می‌کنند. فضاهاى یاد شده اساساً برای این منظور طراحی یا تجهیز شده‌اند (Hekmati, 1992: 324). به علاوه فوایدی که ارتباط با طبیعت ممکن است برای مردم شهر داشته باشد، توسط روانشناسان محیطی مورد پژوهش قرار گرفته و به طور کلی وجود چنین ارتباطی برای سلامت انسان ضروری ارزیابی شده است. در بسیاری از شهرهای امروزی ایران، فضاهایی با عنوان باغ، پارک، فضای سبز و... ایجاد می‌شود که طراحی و اجرای آنها با شیوه‌های سلیقه‌ای توسط طراحان صورت می‌گیرد. دقت در نمونه بوستان‌ها و پارک‌های معاصر این نکته را روشن می‌کند که جامعه ایران به عنوان تمدنی که خود ایجادکننده باغ و دارای یکی

از سبک‌های مهم باغ‌سازی در جهان است، فاقد روشی مشخص برای طراحی باغ و پارک است و به نظر می‌رسد با ورود پارک‌سازی به ایران در عهد قاجار به تقلید از پارک‌سازی اروپا (تقلید از پارک‌های ارگانیک قرن ۱۷ تا ۱۹ میلادی به دنباله روی از عصر روشنگری و توجه به فیزیک طبیعی طبیعت که به شیوه رایج پارک‌سازی در ایران بدل شد و تا امروز اغلب پارک‌های ایران را از خود متأثر کرده است) (Mansouri, 2010)، طراحان به نوعی سردرگمی در طراحی فضاهای سبز شهری دچار شدند. اما در این میان نکته با اهمیت این است که این سبک‌ها و روش‌های طراحی نباید تنها توسط متخصصان منظر دیکته شود بلکه باید منعکس کننده نیازها و ترجیحات عموم مردم باشد. برای مثال اگرچه علاقه زیادی نسبت به منظرهای طبیعی شهری وجود دارد اما برخی از مردم به این نوع منظر علاقه ای ندارند و آن را نامرتب و زشت و حتی ترسناک می‌دانند (Burgess et al., 1988b: 323; Harrison and Burgess, 1988: 17; Parsons, 1995: 240). از سویی دیگر برخلاف کاهش ایجاد فضاهای سبز طراحی شده منظم به علت اثرات منفی محدودیت‌های اقتصادی، کمبود مهارت و اهمیت زیاد تنوع زیستی، علاقه عمومی نسبت به منظرهای منظم و زینتی همواره بالا بوده است (Woodstra and Hitchmough, 1999: 118). آنچه در چند دهه اخیر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است، ارتباط منظر با استفاده‌کنندگان آن، چه به صورت بیولوژیکی و یا فیزیکی و چه از لحاظ ادراکی و رفتاری است. بنابراین موضوع منظر و رابطه آن با ادراک افراد و طراحی آن بر اساس ترجیحات استفاده‌کنندگان که موجب افزایش کیفیت پارک‌ها و حفاظت از این منابع ارزشمند توسط خود آنها می‌شود، از اهمیت خاصی برخوردار است. در واقع از این طریق می‌توان مناظری را که از لحاظ زیبایی مناسب هستند، حفظ نمود و در صورت لزوم، مناظری را ترمیم و احیا کرد (Golchin, 2012: 150). دیکین (۲۰۰۳) رویکردهای ارزیابی منظر را به سه دسته رویکرد حرفه‌ای، آزمایشی و تجربی تقسیم می‌کند. در میان رویکردهای بیان شده، رویکردهای حرفه‌ای و ترجیحات مردمی از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و در ارزیابی منظر بیشتر استفاده می‌شوند (Domon, et al, 2005).

در تشریح چارچوب نظری پژوهش می‌توان گفت که طبیعت معانی مختلفی برای گروه‌های مختلف مردم دارد و درکی که آنها از شیوه‌های طراحی منظر دارند یکی از عوامل اصلی است که در طول تاریخ رابطه مردم با جهان طبیعی را شکل می‌دهد (Ozguner, 2001). استفاده‌کنندگان مناظر شهری انتظاراتی دارند که اگر با واقعیت هماهنگی نداشته باشد، منجر به ناسازگاری بین فضا و شهروندان می‌شود (Daniel, 2001: 267). به منظور ارزیابی منظر، از رویکردهای مختلفی استفاده می‌شود. از دیدگاه دنایال و وینینگ (۱۹۸۳: ۵) رویکرد اصلی به منظور ارزیابی منظر وجود دارد که شامل رویکرد اکولوژیکی، زیبایی‌شناختی رسمی (صوری)، روان-فیزیکی، روانشناسی و پدیده‌شناسی (تجربی) است. متعاقباً پیت و زوب (۱۹۸۷) روش‌های ارزیابی را به چهار الگوی اصلی حرفه‌ای، روان-فیزیکی، شناختی و تجربی دسته‌بندی کرده‌اند که در این میان دو رویکرد روان-فیزیکی و شناختی در ارزیابی منظر بسیار

پرکاربردترند. از دیدگاه بریگز و فرانس (۱۹۸۰) از دو رویکرد اصلی مستقیم و غیرمستقیم به منظور ارزیابی منظر استفاده می‌شود که در رویکرد مستقیم، ترجیحات مردمی در مورد منظر، مطالعه و بررسی می‌شوند، در حالی که در رویکرد غیرمستقیم، ارزیابی بر پایه بررسی توصیفی اجزای تشکیل دهنده منظر و خصوصیات آن صورت می‌گیرد (Zube, 1987; Daniel, 2001). در چند دهه اخیر، به رویکرد ارزیابی منظر از طریق ترجیحات مردمی به علت مشارکت دادن کاربران در فرایند طراحی، بیشتر توجه شده است (Golchin et al., 2013).

در چند دهه گذشته بخش زیادی از توسعه منظر در مناطق شهری به استفاده از شیوه‌های طبیعت‌گرا اختصاص داده شده است. همان طور که قبلاً اشاره شد، در ایران نیز الگوی چهارباغ بر باغ‌سازی حاکم بوده است (Falamaki, 2005:3) ولی در دوره قاجار (ورود مفهوم پارک به ایران) به تقلید از پارک‌های قرن ۱۷ تا ۱۹ میلادی اروپا، به تدریج الگوی طبیعت‌گرا و ارگانیک بر پارک‌سازی غالب شد و تا کنون نیز بر طراحی پارک‌ها در ایران تأثیرگذار بوده است (Mansouri, 2010). به طوری که مشخص است، برخی پارک‌ها به شیوه ارگانیک، برخی به شکل هندسی و برخی باغ‌های تاریخی ایران با الگوی منظم به شکل پارک مورد استفاده قرار می‌گیرند. از طرف دیگر ترجیحات نسبت به استفاده از طبیعت و فضای سبز در مناطق شهری ابعاد و دلایل مختلفی دارد. گبستر (۲۰۰۱) چهار دیدگاه مختلف نسبت به طبیعت ارائه کرد که هر یک مجموعه متفاوتی از خصوصیات مرتبط با ساختار ادراک شده و عملکرد منظر را در کنار ارزش‌های انسانی آن، در بر می‌گیرد. کلرت^۲ (۱۹۹۳) دیدگاه‌های مردم را نسبت به طبیعت بیان می‌کند و گونه‌شناسی آن‌ها را شامل طیف وسیعی از اصطلاحات فیزیکی، احساسی و فکری از تمایل به ارتباط با طبیعت ارائه می‌کند. مطالعات بسیاری به نگرش مردم نسبت به مناطق طبیعی در محیط‌های شهری پرداخته‌اند. هیوارد و ویتزر^۳ (۱۹۸۴) دریافتند مردم به دلایل مختلفی جذب پارک می‌شوند. این دلایل شامل فعالیت بدنی، لذت بردن از طبیعت، فعالیت‌های اجتماعی، احساس آزادی و دور شدن از محیط شهری است. مردم از مواجهه با حیات وحش در پارک‌های شهری لذت می‌برند و چنین مواجهاتی حضور آنها در پارک را افزایش می‌دهد (Dick and Hendee, 1986:75; Harrison et al., 1987:359).

در بخش‌های بعدی این پژوهش اهمیت و ارزش فضای سبز و پارک‌ها و تأثیر آن بر زندگی ساکنان محیط‌های شهری ارائه می‌شود و نحوه درک و تشخیص استفاده‌کنندگان از فضاهای طبیعی و شیوه‌های طراحی آنها بررسی می‌گردد و ترجیحات آنها درباره فضاهای سبز مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۲. اهمیت و ارزش فضای سبز در محیط‌های شهری

فواید ارتباط با طبیعت واضح و مشخص است. برای مثال

- 1 Gobster
- 2 Kellert
- 3 Hayward and Weitzer

زمانی که درآمد مردم افزایش می‌یابد بسیاری از آنها، برای باغ‌ها یا بالکن‌هایشان گیاهانی را خریداری می‌کنند و وقتشان را به سرگرمی‌ها و فعالیت‌های مرتبط با طبیعت اختصاص می‌دهند. شاخص غیرمستقیم دیگری را می‌توان از طریق ارزیابی انواع محیط‌هایی که برای توریست‌ها جذابیت دارد و مشاهده اینکه مردم چگونه محیط خانه‌شان را می‌آرایند، به دست آورد (Kaplan, 1988: 114). گلد^۱ (۱۹۷۷) به شواهد متنوعی از اهمیت طبیعت شهری اشاره می‌کند که شامل بالاتر بودن ارزش ملک در خانه‌های نزدیک به پارک و دارای دید و منظر خوب و همچنین نارضایتی از حومه‌های فاقد پوشش گیاهی است. اگرچه فواید مهم مناطق طبیعی با فعالیت‌های اجتماعی و تفریحی مرتبط است، مطالعات متعددی نشان می‌دهد فواید روانشناختی بسیاری از درگیری غیرفعال مردم با طبیعت (درگیری بصری) حاصل می‌شود (Ulrich and Addoms, 1981: 61; Hull, 1992: 323; Parsons et al., 1998: 135; Chiesa, 2003: 136). به تازگی تلاش‌های زیادی برای درک روابط انسان - طبیعت از راه‌های علمی‌تر انجام گرفته است. این ایده‌ها امروزه توسط متخصصان علوم طبیعی و اجتماعی نیز پیگیری می‌شود. آنها دیدگاه‌های متفاوتی درباره منظر دارند که توضیح می‌دهد چرا ارتباط با طبیعت، سلامت مردم را بهبود می‌بخشد. شواهد تجربی از فوایدی که طبیعت برای انسان دارد، در حال گسترش است و مطالعات متعددی تلاش کردند تا نقش طبیعت را در سلامت انسان بررسی کنند. مطالعات متعددی نشان دادند که دید از پنجره می‌تواند بر سلامت انسان اثر داشته باشد (Moore, 1982: 30; Kaplan et al., 1988: 114; Tennessen and Cimprich, 1995: 82).

رابطه میان انسان و محیط طبیعی بسیار پیچیده است و دلایل اینکه چرا طبیعت استرس را کاهش داده و بنابراین عامل افزایش دهنده سلامت محسوب می‌شود، مشخص نیست ولی فرایند آن معمولاً به تئوری‌های تکاملی - روانی رشد انسان مرتبط است. در نهایت می‌توان گفت که ارتباط با محیط طبیعی برای انسان دارای اهمیت است و می‌تواند از راه‌های متفاوتی به بهبود سلامت کمک کند (Parry-Jones, 1990:9).

۳. ادراک و ترجیح استفاده‌کنندگان از فضاهای سبز شهری

توجه به نیازها و ترجیحات مردم به عنوان حافظان اصلی پارک‌ها اهمیت ویژه‌ای دارد. عدم توجه به ترجیحات استفاده‌کنندگان از پارک، نه تنها موجب کاهش کیفیت پارک‌ها شده بلکه سبب شده تا استفاده‌کنندگان، موجبات تخریب و فرسایش هر چه بیشتر این مجموعه طبیعی ارزشمند را فراهم آورند. منظر را می‌توان به منزله اصلی‌ترین مؤلفه‌ها در تشخیص هویت، حیات و میزان پایداری محیط و وسیله ارتباطی بین محیط و استفاده‌کنندگان آن دانست. در این میان ارتباط منظر و نحوه ادراک و تفسیر آن از سوی استفاده‌کنندگان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین بررسی و مطالعه ارزیابی ترجیحات مردمی از منظر را می‌توان امری تأثیرگذار و حیاتی در شناسایی منظرهایی با ارزش‌های مختلف

به منظور ساماندهی، طراحی و مدیریت این منظرها دانست (Golchin et al., 2012: 150).

مطالعات متعددی بر فواید ارتباط انسان با طبیعت تأکید دارند اما این پژوهش‌ها معمولاً قضاوتی درباره آنکه انسان در جامعه مدرن چه چیزی را در ارتباط با طبیعت تحسین می‌کند و می‌پسندند، ارائه نمی‌کنند. مشاهدات نشان می‌دهد که مردم در مورد درک طبیعت به صورت گزینشی رفتار می‌کنند و طبیعت معانی مختلفی برای گروه‌های مختلف آنها دارد. برای مثال لامب و پرسل^۱ (۱۹۹۰) دریافتند که طبیعتی بودن محیط زیست و طبیعتی بودن که توسط مردم درک می‌شود، با یکدیگر مرتبط هستند ولی معادل نیستند. برای برخی از مردم، طبیعت مکان‌های وحشی و بکری هستند که در بافت شهرها وجود ندارند (Kaplan, 1984: 194). پژوهش‌ها در روانشناسی محیطی نشان می‌دهد که مردم صحنه‌های طبیعی را به دلیل توازن تعادل و پیچیدگی، تحریک احساسات و اهمیت فرهنگی و سمبلیک‌شان زیبا و خوشایند می‌دانند (Kaplan et al., 1972: 349).

مطالعاتی وجود دارد که نشان می‌دهد هر چند اکثریت مردم از تنوع در ظاهر و سیمای محیط‌های طبیعی لذت می‌برند، گاهی هم نیاز دارند تا شواهدی از توجه و نگهداری را ببینند (Kaplan, 1984: 191; Schroeder and Anderson, 1984: 183; Burgess et al., 1988a: 467; Hands and Brown, 2002: 67). دیگری نیز تأکید کرده‌اند منظری که تنوع زیستی را به شکل آشفته، خودرو و نامرتب نشان می‌دهد، بیشتر مورد قبول مردم هستند (Nassau, 1995: 167).

در مطالعه‌ای جدیدتر^۲ یورگنسن و همکارانش (۲۰۰۲) پیشنهاد کردند که پوشش گیاهی طبیعی‌تر می‌تواند بدون اینکه پارک را ناامن جلوه دهد، مورد استفاده قرار گیرد. پاره‌ای از مطالعات ترجیحات منظر مشخص کردند که مناطق طبیعی دارای ارزش زیادی هستند و بازدید از آنها برای مردم در اولویت قرار دارد؛ اما شواهدی وجود دارد که مردم این مناظر را ترسناک، منجرکننده و ناخوشایند می‌دانند (Bixler and Floyd, 1997: 461). این ترس شامل ترس از خطرات فیزیکی (Talbot and Kaplan, 1984: 226) و گاه ترس از ناامنی برای ملاقات می‌باشد (Hayward and Weitzer, 1988: 17). بخش‌های آرایش شده‌تر از صحنه‌های شهری نقش مهمی در شهر دارد و ممکن است افراد بیشتری از آن لذت ببرند. مردمی که برای صحنه‌های آرایش شده ارزش قائلند، معمولاً مناطق وحشی و بکر را نامرتب، مدیریت نشده و منحط می‌دانند. برای گروه دیگری از مردم دخالت‌های زیاد انسانی به این معنی که یک منطقه بیش از حد آرایش شده باشد و شکل طبیعی خود را از دست بدهد، غیرقابل قبول و منحط است (Bixler and Floyd, 1997: 459). پیشینه تحقیق مرتبط با محیط نشان می‌دهد، طبیعت تأثیرات مفیدی بر انسان دارد. بزی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی که در شهر زاهدان در مورد ترجیحات مردم نسبت به

مناظر بصری پارک انجام دادند، دریافتند که از میان سه پهنه طراحی شده، با پوشش طبیعی و بازی، پهنه طبیعی بیشترین ترجیحات بازدیدکنندگان گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال را در بر می‌گیرد. در پژوهشی دیگر که توسط گلچین و همکاران (۱۳۹۲) انجام شد، مشخص گردید که از دیدگاه کاربران پارک، منظر مطلوب، منظری است با پوشش گیاهی انبوه و متراکم، دارای عناصر طبیعی، تارک و روشن، فضاها و سایه‌دار و ترکیب رنگی مناسب.

در این بخش به ادراک و ترجیحات مردم نسبت به مناظر بکر و طبیعی و طراحی شده و مصنوعی که در پژوهش‌های مختلف در نقاط مختلف جهان به دست آمده است، اشاره شد و دیدگاه‌های پژوهشگران مختلف مورد بررسی قرار گرفت. اما با توجه به اینکه کلانشهرهای ایران مانند تهران با مسئله کمبود سرانه فضای سبز شهری مواجه هستند و بنابراین طبیعت بکر و دست نخورده در این شهرها کمتر یافت می‌شود و همچنین با توجه به پیشینه باغ و پارک در ایران، در ادامه به این پیشینه اشاره شده و هدف از تحقیق و مواردی که با توجه به پیشینه تحقیق، در پژوهش به آنها پرداخته شده است، بیان خواهد گردید.

۴. پیشینه باغ و پارک در ایران

بسیاری از صاحب‌نظران، باغ ایرانی را چنین تصور می‌کنند: مستطیلی با دو محور متعامد که در محل تلاقیشان کوشکی ساخته‌اند، معمولاً هر جا چنین هیأتی بیابیم، آنجا را باغ ایرانی می‌نامیم و بر اثر آن هنگامی که در باغ ایرانی حاضر می‌شویم، بیش از هر چیز همین انضباط و هیأت را می‌بینیم و درک می‌کنیم» (Beheshti, 2008: 10). اعتقاد به الگوی چهارباغ در طرح‌ریزی باغ ایرانی تا حدی قوی است که برخی فارغ از هر تفسیر و دلیلی، وجه صوری باغ را کاملاً مطابق با الگوی تعریف شده چهارباغ می‌دانند (Falamaki, 2005: 3). باغ فین کاشان، باغ سازده ماهان، باغ تخت شیراز و... از نمونه‌های باغ‌های ایرانی با الگوی چهارباغ می‌باشند. باغ ایرانی که میراثی ثبت شده از تاریخ ایران است، در مقاطع مختلف مورد پژوهش قرار گرفته است ولی پارک ایرانی عرصه‌ای نو برای تحقیق است (Majlesi Pakooi et al., 2013). در دوره ناصرالدین شاه کلمه پارک برای اولین بار وارد فرهنگ ایرانی شد. پارک‌های دوره قاجار در ایران به تقلید از اروپائیان به این نام شهرت یافتند (Soltanzadeh, 2003) و برای مثال می‌توان اطلاق کلمه پارک به برخی باغ‌های تهران مانند امین‌الدوله و ظل‌السلطان اشاره کرد (Soltani, 2007). ورود و ظهور سبک‌های معماری اروپایی تنها عمارت و بناهای اواسط و اواخر دوره قاجار را در بر نمی‌گرفت بلکه شیوه‌های باغ‌سازی را نیز تحت تأثیر قرار داد. نقشه‌های پارک امین‌الدوله و ظل‌السلطان در نقشه تهیه شده ۱۳۱۹ دارالخلافه مؤید استفاده از سبک باغ‌سازی به شیوه نامنظم انگلیسی است (Soltani, 2007: 52).

بنا به تعاریف امروزی، پارک قطعه زمینی است در داخل یا نزدیک شهرها که معمولاً با امکاناتی مانند زمین‌های بازی، گردشگاه‌ها و زمین‌های ورزشی برای استفاده عمومی تجهیز می‌شود (Majnoonian, 1995). پارک را از لحاظ شهرسازی می‌توان

1 Lamb and Purcell
2 Jorgensen

فضایی عمومی و خدماتی تعریف کرد که از ترکیب فرم و عملکرد و بیان تصویر شکل می‌گیرد و در زیباسازی منطقه شهری نقش مهمی ایفا می‌کند. در ایران هر چند ایجاد فضاهای سبز تفریحی به شکل باغ‌سازی از قدمت تاریخی برخوردار است، احداث پارک‌های شهری در سده اخیر به مثابه یکی از نمودهای نوسازی شهری مورد توجه واقع شده است. مقوله‌ای که به دلیل اهمیت، برخورد علمی‌تری را طلب می‌کند. پارک‌های عمومی شهری نقش مهمی را در شهرهای امروزی ایفا می‌کنند که مهمترین آنها نقش تفرجگاهی و تفریحی، بصری و ساختاری و طبیعی و اکولوژیکی است. شهر تهران به عنوان یکی از بزرگترین شهرهای جهان و با تمرکز جمعیتی و منابع، از مشکلات اجتماعی و محیطی زیادی رنج می‌برد که با رشد سریع جمعیت در سی سال اخیر مرتبط است (Faizi, 2006). یکی از مشکلات اساسی شهرهای مختلف ایران کمبود فضای سبز شهری است (لطفی و دیگران، ...). تازه‌ترین مطالعات نشان می‌دهند که میزان فضای سبز در تهران باید ۳۵ مترمربع برای هر شهروند باشد (Amackchi, 1995) در حالی که هم اکنون سرانه فضای سبز در تهران ۱۲ مترمربع است (Faizi, 2006). بنابراین زمانی که فضای سبز، ناکافی و توزیع آن ناعادلانه است، نقش تفریحی و تفرجگاهی پارک‌های شهری برای کاربران از بخش‌های مختلف جامعه نیاز به توجه ویژه‌ای دارد.

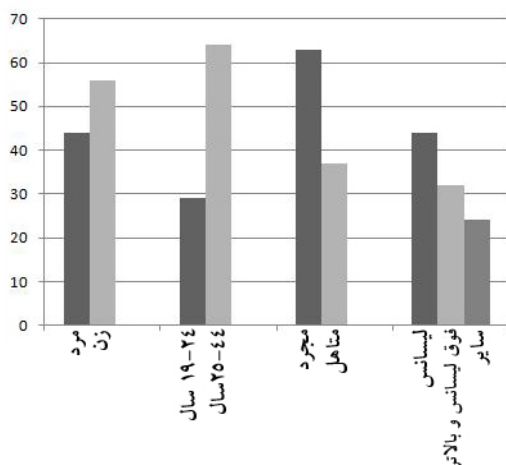
بنابراین با توجه به هندسه منظم باغ ایرانی و آشنایی مردم ایران با روح باغ ایرانی و کمبود سرانه فضای سبز شهری در شهرهای ایران و نظر به اینکه طبیعت بکر و دست نخورده مانند آنچه که در شهرهای کشورهای غربی به ویژه شهرهای اروپایی دیده می‌شود، در شهرهای بزرگ و پرجمعیت ایران (خصوصاً تهران) کمتر یافت می‌شود، در این پژوهش منظور از شیوه طراحی طبیعت‌گرا، گرایش به فرم‌های ارگانیک و طبیعی و منظور از شیوه طراحی شده، طراحی منظم و هندسی است. همچنین در این پژوهش سعی شده تا ادراک استفاده‌کنندگان از شیوه طراحی دو پارک لاله (ارگانیک) و دانشجو (منظم و هندسی) در تهران و همچنین زیبایی، امنیت، طبیعت و مدیریت را در این دو پارک سنجیده و سپس موارد در نظر گرفته شده از تجربیات و انگیزه‌های استفاده‌کنندگان از پارک‌ها مانند آرامش و سکوت، امنیت، تجربه تغییرات فصلی، ارتباط با طبیعت، حیات وحش، تعاملات اجتماعی که از پیشینه تحقیق استخراج گردیده، در این دو پارک مورد مقایسه قرار داده و در ادامه فواید استفاده از پارک‌ها از جمله آرامش بخشی، رهایی از استرس، احساس تازگی، هیجان و لذت و احساس آزادی مقایسه گردد. همچنین ترجیحات آنها با استفاده از آزمون بصری مورد بررسی قرار گیرد تا از این طریق ادراک و ترجیحات استفاده‌کنندگان از فضاهای سبز شهری در دو شیوه مختلف طراحی هندسی و ارگانیک برای توسعه و ارتقای کیفیت منظر پارک‌ها به منظور افزایش استفاده مردم و ارائه راهبردهایی به طراحان منظر و سیاست‌گذاران شهری ارزیابی گردد.

۵. روش پژوهش

راهبرد پژوهش مقایسه‌ای برای این مطالعه بر اساس این ایده

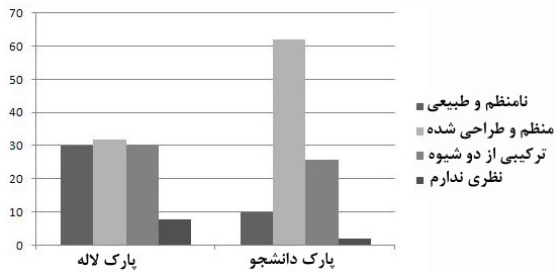
که حذف سایر عوامل به جز شیوه منظر، به تشخیص تأثیر منظر بر ادراک عموم و در نتیجه ترجیحات آنها بر فضاهای سبز شهری کمک می‌کند، در نظر گرفته شد. برای اندازه‌گیری تأثیر شیوه منظر بر ترجیحات مردم و فوایدی که یک منظر برای آنها دارد، ضروری است مکان‌هایی که برای انجام این پژوهش انتخاب می‌شوند، شیوه‌های طراحی منظر را به خوبی ارائه کنند. همچنین ضروری است که این مکان‌ها از لحاظ اندازه و (تا حد امکان) مکان قرارگیریشان و در نتیجه بافت اجتماعی یکسان باشند تا بتوان تأثیر احتمالی تفاوت‌های جمعیتی، فاصله و اندازه را بر ادراک و ترجیحات از بین برد. به این منظور پارک لاله با الگوی ارگانیک و طبیعی و پارک دانشجو با الگوی شطرنجی و منظم انتخاب شدند. پس از انتخاب سایت، پرسشنامه‌ای برای سنجش درک و ترجیحات عمومی نسبت به شیوه‌های متضاد منظر طراحی شد. تعدادی از تکنیک‌های مختلف شامل پرسش‌های باز، مقیاسی و ... برای رسیدن به اهداف پژوهش استفاده شد.

روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد و پاسخ دهندگان از ورودی‌ها و مسیرهای اصلی انتخاب شدند. نخستین پاسخ دهنده به طور تصادفی انتخاب و بعد از هر مصاحبه نفر بعدی که به پارک وارد می‌شد، انتخاب می‌شد. برای داشتن یک نمونه جامع، پاسخ دهندگان هم در روزهای هفته و هم روزهای آخر هفته انتخاب شدند. بیشترین تعداد پاسخ دهندگان (۶۴ درصد) در بازه سنی ۲۵ تا ۴۴ سال و ۲۹ درصد از آنها ۱۹ تا ۲۴ سال بوده، ۵۶ درصد آنها را خانم‌ها و ۴۴ درصد آقایان تشکیل می‌دادند، ۶۳ درصد مجرد و بقیه متأهل، از نظر سطح تحصیلات، ۴۴ درصد آنها لیسانس و ۳۲ درصد فوق لیسانس و بالاتر بودند.

نمودار ۱- مشخصات استفاده‌کنندگان از پارک

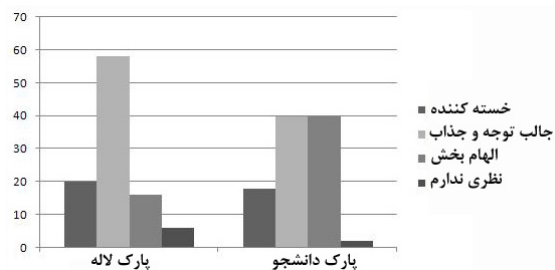
تنها یک درصد آنها برای نخستین بار بود که به این پارک‌ها می‌آمدند و ۸۷ درصد آنها حداقل هفته‌ای یک بار از این پارک‌ها استفاده می‌کردند. تعداد ۲۰۰ پرسشنامه (برای هر سایت ۱۰۰ پرسشنامه) پاسخ داده شد. بخش نخست پرسشنامه به سئوالاتی درباره درک بازدیدکنندگان از شیوه طراحی منظر و تأثیر این شیوه بر تعدادی عوامل و ویژگی‌ها و ارزیابی شرایط موجود در سایت اختصاص داده شد و سپس در بخش بعدی سئوالاتی در مورد توصیف ترجیحات

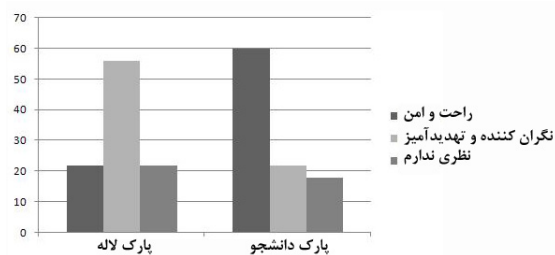
نمودار ۲- درک پاسخ دهندگان از نقشه و الگوی پارک

اکثر بازدیدکنندگان در پارک لاله (۵۸ درصد) این پارک را جالب توجه و جذاب دانسته و بازدیدکنندگان از پارک دانشجو، گزینه جالب توجه و جذاب و الهام بخش را (هر دو گزینه ۴۰ درصد) انتخاب نموده‌اند (نمودار ۳) و گزینه خسته کننده در هر دو پارک حدود ۲۰ درصد از ارزیابی‌ها را به خود اختصاص داده است. نمودار ۳ نشان می‌دهد، پارک لاله نسبت به پارک دانشجو جذاب‌تر و جالب توجه‌تر ارزیابی شده است.

داده‌های به دست آمده در مورد امنیت، مشخص می‌کند که عامل راحت و امن در پارک دانشجو بیشتر است و عامل نگران کننده و تهدیدآمیز در پارک لاله بیشتر می‌باشد و دلیل این احساس امنیت در پارک دانشجو سهولت فهم فضا و موقعیت و مشاهده قسمت‌های مختلف پارک بود که از سوی ۷۳ درصد استفاده‌کنندگان اشاره شد (نمودار ۴).

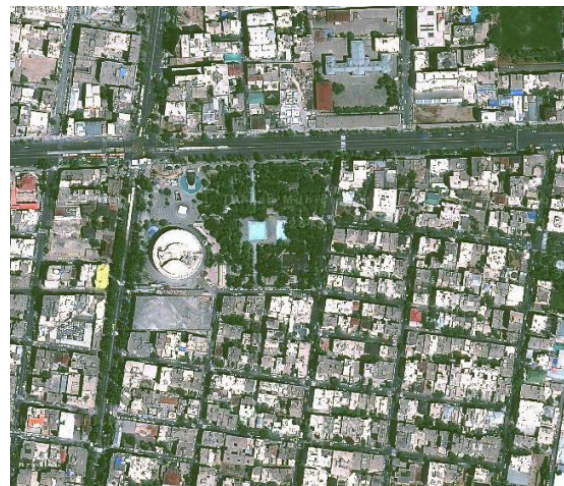
نمودار ۳- درک پاسخ دهندگان از زیبایی پارک

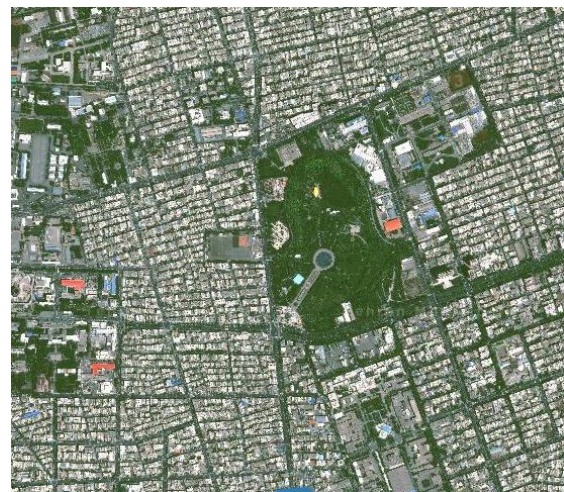
نمودار ۴- درک پاسخ دهندگان از امنیت پارک

از نظر استفاده‌کنندگان پارک لاله، طبیعی و بکر (۴۲ درصد) و پارک دانشجو طراحی و دستکاری شده (۴۸ درصد) قلمداد شده است (نمودار ۵). با توجه به نمودار شماره ۵ گزینه ترکیبی از هر دو شیوه طبیعی و طراحی شده در پارک لاله (۳۲ درصد) بیشتر از پارک دانشجو ارزیابی شده است. در تحلیل داده‌های به دست آمده، استفاده‌کنندگان از پارک لاله، در چهار گزینه رها شده و

عموم و میزان استفاده آنها پرسیده شد. در مرحله بعدی تحقیق، ۱۶ عکس از پارک‌های مختلف به ترتیبی که ویژگی‌های متنوع منظر را نشان دهند، انتخاب شد و برای مصاحبه از ۱۰۰ کاربر (در هر پارک) خواسته شد عکس‌ها را مطابق نظر و خواسته خود در پنج دسته خیلی زیبا، زیبا، معمولی، زشت و خیلی زشت، بر حسب کیفیت بصری دسته بندی کنند. سپس شماره عکس‌های قرار داده شده در هر دسته یادداشت و از کاربران درخواست شد، ویژگی‌هایی را که سبب قرارگرفتن عکس‌ها در هر ردیف شده بود، بیان کنند. سپس توصیفات فردی به دسته‌های کلمات و اجزا که موارد مشابهی را توصیف می‌کردند، تقسیم‌بندی شد. تعداد اجزا و عناصر (تناوب کلمه) در هر دسته شاخصی از میزان اهمیت آن دسته مشخص کرد.

تصویر ۱- پارک دانشجو (Source: map.tehran.ir) - 07/19/2015

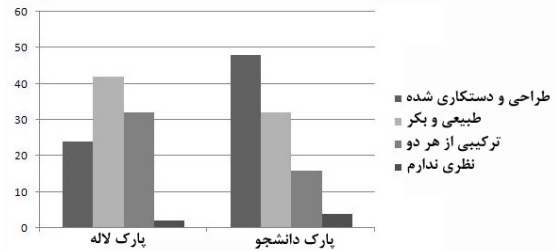

تصویر ۲- پارک دانشجو (Source: map.tehran.ir) - 07/19/2015

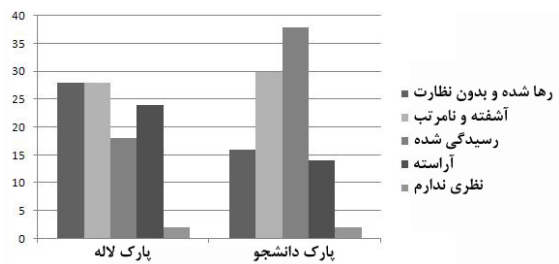
۶- یافته‌های پژوهش

نظرخواهی از استفاده‌کنندگان نشان می‌دهد، درک شیوه طراحی پارک لاله برای مردم مقدور نبوده و سه گزینه نامنظم و طبیعی، منظم و طراحی شده و ترکیبی از دو شیوه تقریباً به طور مساوی و هریک در حدود ۳۰ درصد مورد توجه آنها بوده است. اما در پارک دانشجو حدود ۶۲ درصد از بازدیدکنندگان پارک دانشجو را منظم و طراحی شده تشخیص داده‌اند (نمودار ۲).

بدون نظارت، آشفته و نامرتب، رسیدگی شده و آراسته تفاوت زیادی قائل نشده‌اند (بین ۱۸ تا ۲۸ درصد برای هر گزینه). اما استفاده‌کنندگان از پارک دانشجو آن را رسیدگی شده (۳۸ درصد) می‌دانند (نمودار ۶).

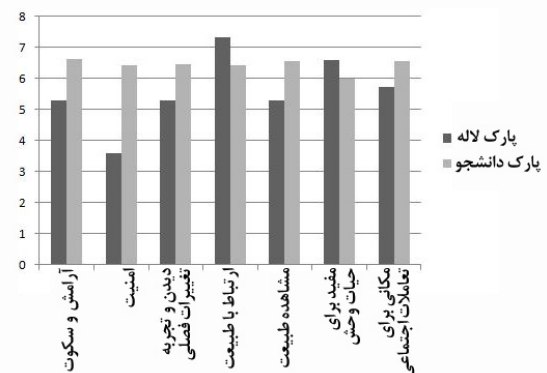

نمودار ۵- درک پاسخ دهندگان از طبیعت پارک

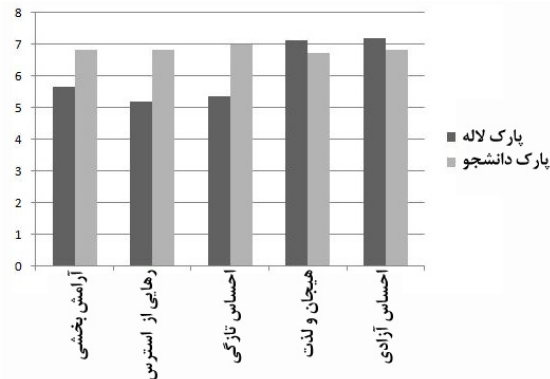
نمودار ۶- درک پاسخ دهندگان از مدیریت پارک

تحلیل داده‌های به دست آمده نشان می‌دهد که عوامل در نظر گرفته شده شامل آرامش و سکوت، امنیت، دیدن و تجربه تغییرات فصلی، مشاهده طبیعت و مکانی برای تعاملات اجتماعی در پارک دانشجو بیشتر ارزیابی شده‌اند و در مقابل عوامل ارتباط با طبیعت و مفید بودن برای حیات وحش در پارک لاله بیشتر ارزیابی شده‌اند (نمودار ۷).

نمودار ۷- مقایسه عوامل در نظر گرفته شده در پارک لاله و دانشجو

تحلیل داده‌های به دست آمده از ارزیابی تأثیرگذاری عوامل مختلف در پارک بر استفاده‌کنندگان نیز تفاوت محسوسی را در دو پارک نشان می‌دهد. عوامل آرامش بخشی، رهایی از استرس و احساس تازگی در پارک دانشجو نمرات بالاتری را کسب کرده‌اند و عوامل هیجان و لذت و احساس آزادی در پارک لاله نمرات بالاتری داشته‌اند (نمودار ۸).

نمودار ۸- مقایسه فواید دو پارک از دیدگاه استفاده‌کنندگان

آزمون همبستگی پیرسون برای ارزیابی ارتباط بین عوامل انتخاب شده در این مرحله مورد استفاده قرار گرفت. در تحلیل‌ها سطح معناداری کمتر از پنج درصد در نظر گرفته شده است ($Sig < 0/05$). نتایج این آزمون از این قرار است:

عامل تغییرات فصلی با عوامل ارتباط با طبیعت و مشاهده طبیعت، عامل ارتباط با طبیعت با تعاملات اجتماعی، عامل مشاهده طبیعت با عامل ارتباط با طبیعت، تعاملات اجتماعی و مفید بودن برای حیات وحش، عامل مفید بودن برای حیات وحش با عامل تعاملات اجتماعی، همبستگی مثبت دارند. عامل آرامش بخشی با احساس آزادی، عامل رهایی و استرس با عوامل هیجان و لذت و احساس تازگی، عامل احساس تازگی با هیجان و لذت، عامل هیجان و لذت با احساس آزادی، همبستگی مثبت دارند.

در هر دو پارک مورد پژوهش استفاده‌کنندگان ترجیح می‌دهند که طراحی پارک ساده‌تر و منظم‌تر باشد (جدول ۱).

جدول ۱- مقایسه ترجیحات استفاده‌کنندگان از لحاظ شیوه طراحی منظر

شیوه منظر	پیچیده		ساده و منظم	
	پارک لاله	پارک دانشجو	پارک لاله	پارک دانشجو
نام پارک				
درصد در هر پارک	۳۴	۲۴	۶۶	۷۶
درصد کل	۲۹		۷۱	

در مورد عامل نوع درخت و طرح کاشت آن در هر دو پارک بومی بودن آنها مورد توجه قرار گرفته است (جدول ۲).

جدول ۲- مقایسه ترجیحات استفاده‌کنندگان از لحاظ طرح کاشت

درخت و طرح کاشت	بومی		کاشته و پرورش داده شده	
	پارک لاله	پارک دانشجو	پارک لاله	پارک دانشجو
نام پارک				
درصد در هر پارک	۶۸	۷۰	۳۲	۲۸
درصد کل	۶۹		۳۰	

عامل مسیرهای حرکتی نیز در هر دو پارک با تفاوت محسوسی به صورت راست و مستقیم ترجیح داده شده است (جدول ۳).

جدول ۳- مقایسه ترجیحات استفاده‌کنندگان از لحاظ طراحی مسیره‌های پارک

مسیره‌های پارک	منحنی		راست و مستقیم	
	پارک لاله	پارک دانشجو	پارک لاله	پارک دانشجو
نام پارک				
درصد در هر پارک	۱۲	۲۶	۸۸	۷۴
درصد کل	۱۹		۸۱	

ترجیح استفاده‌کنندگان در مورد عامل نوع طراحی طبیعت در پارک لاله بیشتر گزینه بکر و طبیعی و در پارک دانشجو گزینه دستکاری شده و آراسته ارزیابی شده است. در مجموع استفاده‌کنندگان بیشتر گزینه دستکاری شده و آراسته را ترجیح داده‌اند (جدول شماره ۴).

جدول ۴- مقایسه ترجیحات استفاده‌کنندگان از لحاظ طراحی طبیعت پارک

طبیعت پارک	بکر و طبیعی		دستکاری شده و آراسته	
	پارک لاله	پارک دانشجو	پارک لاله	پارک دانشجو
نام پارک				
درصد در هر پارک	۵۸	۳۶	۴۲	۶۴
درصد کل	۴۷		۵۳	

در هر دو پارک استفاده‌کنندگان ترجیح می‌دهند که فضاها ساده‌تر و دارای تنوع کمتری باشند (جدول ۵).

جدول ۵- مقایسه ترجیحات استفاده‌کنندگان از لحاظ طراحی فضاهای پارک

فضاهای پارک	متنوع		ساده و کم تنوع	
	پارک لاله	پارک دانشجو	پارک لاله	پارک دانشجو
نام پارک				
درصد در هر پارک	۴۸	۴۶	۵۲	۵۴
درصد کل	۴۷		۵۳	

در جدول ۶ نتایج به دست آمده از توصیفات فردی استفاده‌کنندگان در رابطه با ویژگی‌های گوناگون منظر، ارائه شده است.

جدول ۶- ترجیحات استفاده‌کنندگان نسبت به جزئیات طراحی

ترجیحات طراحی از نظر استفاده‌کنندگان	
فرآوانی	ویژگی‌های منظر
۷۲	استفاده از خطوط منظم و هندسی
۶۱	مجسمه و یادبود
۵۶	کاشت ردیفی درختان در بدو ورود به پارک
۴۹	چمن مرتب و اصلاح شده
۴۷	تک درخت
۴۷	بوته‌ها و درختچه‌های آراسته و آرایش شده
۴۱	نیمکت‌ها و محل‌های نشستن
۳۶	مسیره‌های سنگفرش شده برای پیاده‌روی

۶. نتیجه‌گیری

مطالعات در زمینه ارتباط انسان با طبیعت نشان می‌دهد که این ارتباط هم از لحاظ روانی و هم از لحاظ جسمی فواید بسیاری دارد. پارک‌ها به عنوان فضای طبیعی در محیط‌های مصنوع و ساخته شده تأثیر بسزایی در ایجاد ارتباط شهروندان با طبیعت دارند و از این رو طراحی آنها حائز اهمیت است. از سویی دیگر استفاده‌کنندگان از این فضاها ترجیحات گوناگونی دارند و در نظر گرفتن آنها در هنگام طراحی بر میزان استفاده آنها مؤثر است. همان‌طور که در پژوهش‌های مختلف ثابت شده است، عدم توجه به نیازها و خواسته‌های شهروندان و نیز انتظارات آنها از محیط زندگی‌شان، نارضایتی ساکنان شهرها، عدم احساس تعلق آنها به فضاهای شهری و در نتیجه عدم احساس مسئولیت در حفظ و ارتقای آن، افزایش جرائم شهری و نیز عدم احساس امنیت از حضور در فضاهای شهری را به همراه داشته است.

دورویکرد منظرسازی طبیعی و نامنظم و طراحی شده و منظم در پژوهش‌های مرتبط مورد توجه قرار گرفته‌اند. در این پژوهش این دو شیوه در دو پارک لاله (با شیوه طراحی طبیعت‌گرا و ارگانیک) و پارک دانشجو (با شیوه طراحی منظم و هندسی) بررسی شد و ادراک استفاده‌کنندگان و ترجیحات آنها در این دو پارک مورد ارزیابی و مقایسه قرار گرفت.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، استفاده‌کنندگان فواید مختلفی را برای هر دو پارک بر شمرند اما به طور کلی بیشتر استفاده‌کنندگان پارک لاله درک و دریافت مشخصی از شیوه طراحی این پارک ندارند و تمایز محسوسی میان عوامل مداخله کننده طراحی در پاسخ‌های آنها مشاهده نمی‌شود. از سویی دیگر بیشتر استفاده‌کنندگان شیوه طراحی منظم در پارک دانشجو را تشخیص داده‌اند. پارک لاله از نظر استفاده‌کنندگان جذاب‌تر و پارک دانشجو امن‌تر ارزیابی شده است. می‌توان گفت آرامش و سکوت، امنیت، دیدن و تجربه تغییرات فصلی، مشاهده طبیعت و تعاملات اجتماعی در پارک‌های منظم و هندسی و در مقابل ارتباط با طبیعت و مفید بودن برای حیات وحش در شیوه ارگانیک و طبیعی بیشتر است. به نظر می‌رسد خوانایی و در نتیجه درک بهتر از محیط پارک و احساس امنیت بیشتر در پارک دانشجو با الگوی منظم و هندسی، موجب شده استفاده‌کنندگان تجربیات مثبت بیشتری در آن داشته باشند و در نتیجه فواید بیشتری را برای آن بیان کنند. در حالی که پارک لاله از نظر آنها تنها جذاب و برای حیات وحش مفید است.

همچنین پارک‌های ارگانیک برای ایجاد هیجان و لذت و احساس آزادی در استفاده‌کنندگان و پارک‌های منظم بر آرامش بخشی، رهایی از استرس و احساس تازگی مؤثرتر است. به علاوه، نتایج این مطالعه مشخص می‌کند استفاده‌کنندگان هر دو پارک، طراحی ساده‌تر و منظم‌تر، درختان و طرح کاشت بومی، مسیره‌های حرکتی راست و مستقیم و طبیعت آراسته و دستکاری شده را ترجیح می‌دهند. مصاحبه‌ای که قبل از پرسشنامه از شرکت‌کنندگان به عمل آمد، مشخص کرد که ۹۲ درصد از آنها قبلاً از باغ‌های تاریخی ایران به خصوص در کاشان و اصفهان، دیدن کرده‌اند و مشخصاً

parks and the urban green: a study of popular meanings and values for open spaces in the city. *Urban Stud.* 25, 455–473.

- Burgess, J., Limb, M., Harrison, C.M., 1988b. Exploring environmental values through the medium of small groups. *Environ. Plann. A* 20, 309–326.
- Chiesura, A., 2003. The role of urban parks for the sustainable city. *Landsc. Urban Plann.* 68, 129–138.
- Coley, R.L., Kuo, F.E., Sullivan, W.C., 1997. Where does community grow? The social context created by nature in urban public housing. *Environ. Behav.* 29 (4), 468–494.
- Daniel, T. C. 2001. Whither scenic beauty? Visual landscape quality assessment in the 21st century. *Journal of Landscape and Urban Planning*. Vol 54.
- Dick, R.E., Hendee, J.C., 1986. Human responses to encounters with wildlife in urban parks. *Leisure Sci.* 8 (1), 63–77.
- Domon, G., et al. 2005. Élaboration d'un modèle integré d'aménagement des paysages en zone d'agriculture intensive sur la base du cadre écologique. Rapport d'étape déposé au Fonds québécois de la recherche sur la nature et les technologies – Action Concertée « Soutien stratégique à la promotion et à la consolidation de la recherche sur l'environnement rural », Montréal, pp: 90.
- Emery, M., 1986. Promoting Nature in Cities and Towns: A Practical Guide. Croom Helm, London.
- Falamaki, Mohammad Mansour (1384) The mysteries of the Persian garden, *Journal of Museums*, num 41, Special number of conference and exhibition of Persian garden, pp 2–5
- Ghorbani, Rasool, Teimoori, Razieh (1389) Analysis of the parks' role in improving the quality of urban life by using the seeking–escaping, Case study: Tabriz city parks, *Research in Human Geography*, num 72, pp 47–62
- Gobster, P.H., 2001. Visions of nature: conflict and compatibility in urban park restoration. *Landsc. Urban Plann.* 56, 35–51.
- Golchin, Peiman, Narooi, Behrooz, Masnavi, Mohammad Reza (1391) Assessing the Visual quality educational spaces based on the preferences of consumers (Case study: University of Sistan and Baluchistan) *Journal of Ecology*, num 62
- Golchin, Peiman, Narooi, Behrooz, Behbehani, Homa

اکثر آنها به باغ فین و چهل ستون اشاره کردند و با روحیه باغ‌های ایران آشنا هستند. آنها در آزمون بصری به جزئیات طراحی به ترتیب به استفاده از خطوط منظم و هندسی، مجسمه و یادبود (هم به لحاظ مفهومی و هم به عنوان نشانه‌ای که آنها را در فضای پارک راهنمایی کند)، کاشت ردیفی درختان در بدو ورود به پارک، چمن مرتب و اصلاح شده، تک درخت، بوته‌ها و درختچه‌های آراسته و آرایش شده، نیمکت‌ها و محل‌های نشستن، مسیرهای سنگفرش شده برای پیاده‌روی اشاره کردند. پس به نظر می‌رسد که آشنایی با الگو و انتظام باغ‌های ایرانی و نیز احساس امنیت بیشتر (خوانایی و نفوذ بصری بیشتر) بر ترجیح استفاده‌کنندگان در استفاده از الگوی منظم چه از لحاظ ساختاری و چه به لحاظ طراحی اجزا در پارک‌سازی مؤثر است. در اینجا پیشنهادهای کلی برای طراحی پارک‌های شهری ارائه شده است:

۱- از خطوط منظم و هندسی و به طبع آن مسیرهای حرکتی راست و مستقیم برای طراحی خطوط کلی پارک می‌توان استفاده نمود.
۲- درختان به شکل ردیفی و خطی و ایجاد پرسپکتیو به سوی نقطه‌ای خاص کاشته شوند. همچنین به صورت تکی به عنوان عنصر نشانه‌ای و راهنما کاشته شوند.

۳- بوته‌ها و درختچه‌ها به صورت آرایش شده و مرتب و نه به شکل انبوه و نامنظم و در عین حال با تنوع گونه‌ای زیاد استفاده شوند.
۴- سطوح چمنی به شکل اصلاح شده و مرتب استفاده شده و می‌توان مکان‌هایی برای تعاملات اجتماعی در آنها در نظر گرفته شود تا از این طریق ارتباط مستقیم بازدیدکنندگان با طبیعت افزایش یابد.

۵- ارائه تسهیلات لازم برای رفتارها و تجارب متنوع استفاده‌کنندگان از پارک، تنوع کاربری و فعالیت‌های مختلف، طراحی مبلمان‌های مناسب، درگیر کردن کاربران با محیط پیرامون، توجه به فرهنگ و هویت شهروندان.

۶- در نظر گرفتن مسیرهای آرام و به دور از آلودگی به پارک‌ها و تأمین امکانات و حمل‌ونقل عمومی برای دسترسی آسان.

۷- ادغام مسیرهای پیاده شهری با مسیرهای پیاده در پارک‌ها در هنگام طراحی به طوری که پارک به صورت مکانی یکپارچه با شهر و در تعامل مستقیم با آن به نظر آید.

References:

- Beheshti, Seyyed Mohammad (1387) The Persian Garden, *Journal of Golestan Art*, num 12.
- Bezi, Khodarahm, Khamr, Gholamali, Kiani, Akbar et al. (1392) Assessing the preferences of different age groups of Mellat Park visual landscapes in Zahedan, *Geography and regional – urban planning*, num 9, pp 49–68.
- Bixler, R.D., Floyd, M.F., 1997. Nature is scary, disgusting and uncomfortable. *Environ. Behav.* 29, 443–467.
- Burgess, J., Harrison, C.M., Limb, M., 1988a. People,

- Kellert, S.R., 1993. The biological basis for human values of nature. In: Kellert, S.R., Wilson, E.O. (Eds.), *The Biophilia Hypothesis*. Island Press, Washington, pp. 42–69.
- Kuo, F.E., Bacaicoa, M., Sullivan, W.C., 1998. Transforming inner city landscapes: trees, sense of safety, and preference. *Environ. Behav.* 30 (1), 28–59.
- Majlesi Pakooi, Aboozar, Ansari, Mojtaba, Bemanian, Mohammad Reza et al. (1392) Features of the first park in Tehran: Amin al-doleh, Baghe Nazar, num 25, pp 3–16
- Majnoonian, Henrik (1374) Issues about parks and green spaces and promenades, *Organization of parks and green spaces in Tehran*
- Mansouri, Amir (1389) Income of 4 consecutive generations of urban parks, *Journal of Manzar*, num 10
- Moore, E.O., 1982. A prison environment's effect on health care service demands. *J. Environ. Syst.* 11, 17–34.
- Nassauer, J.I., 1995. Messy ecosystems, orderly frames. *Landsc. J.* 14 (2), 161–170.
- Lamb, R.J., Purcell, A.T., 1990. Perception of naturalness in landscape and its relationship to vegetation structure. *Landsc. Urban Plann.* 19, 333–352.
- Parry-Jones, W.L.I., 1990. Natural landscape, psychological wellbeing and mental health. *Landsc. Res.* 15 (2), 7–11.
- Parsons, R., 1995. Conflict between ecological sustainability and environmental aesthetics: conundrum, canard or curiosity. *Landsc. Urban Plann.* 32, 227–244.
- Parsons, R., Tassinary, L.G., Ulrich, R.S., Hebl, M.R., Grossman-Alexander, M., 1998. The view from the road: implications for stress recovery and immunisation. *J. Environ. Psychol.* 18, 139–113 .
- Saidnia, Ahmad (1383), *Design of urban furniture and spaces, The municipalities and village administrations of the country, Tehran*
- Schroeder, H.W., Anderson, L.M., 1984. Perception of personal safety in urban recreation sites. *J. Leisure Res.* 16 (2), 178–194.
- Shaffer, G.S., Anderson, L.M., 1985. Perception of the security and attractiveness of urban parking lots. *J. Environ. Psychol.* 5 (4), 311–323.
- Soltani, Mehrdad (1386) The creation of urban gardens in the modern era: the transition from the garden to park, Bagh (1392) Deliberation of Users' preferences based on visual quality assessment, *Journal of Ecology*, num 4, pp 193–203
- Gold, S.M., 1977. Social benefits of trees in urban environments. *Int. J. Environ. Stud.* 10, 85–90.
- Hands, D.E., Brown, R.D., 2002. Enhancing visual preference of ecological rehabilitation sites. *Landsc. Urban Plan.* 58, 57–70.
- Harrison, C., Burgess, J., 1988. Qualitative research and open space policy. *The Planner*, 16–18.
- Harrison, C., Limb, M., Burgess, J., 1987. Nature in the city—popular values for a living World. *J. Environ. Manage.* 25, 347–362.
- Hartig, T., Mang, M., Evans, G.W., 1991. Restorative effects of natural environment experiences. *Environ. Behav.* 23 (1), 3–26.
- Hayward, D.G., Weitzer, W.H., 1984. The public image of urban parks: past amenity, present ambivalence, uncertain future. *Urban Ecol.* 8, 243–268.
- Hekmati, Jamshid (1371), *Garden and park design, Thesaurus (Farhang Jame), Tehran*
- Heidar nattaj, Vahid (1389) Urban parks with Iranian garden pattern, *Journal of Manzar*, num 10 p. 84
- Jorgensen, A., Hitchmough, J., Calvert, T., 2002. Woodland spaces and edges: their impact on perception of safety and preference. *Landsc. Urban Plann.* 60, 135–150.
- Hitchmough, J., Woodstra, J., 1999. The ecology of exotic herbaceous perennials grown in managed, native grassy vegetation in urban landscapes. *Landsc. Urban Plann.* 45, 107–121.
- Hull I.V., R.B., 1992. Brief encounters with urban forests produce moods that matter. *J. Arboric.* 18 (6), 322–324.
- Kaplan, R., 1984. Impact of urban nature: a theoretical analysis. *Urban Ecol.* 8, 189–197.
- Kaplan, R., Talbot, J.F., 1988. Ethnicity and preference for natural settings: a review and recent findings. *Landsc. Urban Plann.* 15, 117–107 .
- Kaplan, S., Kaplan, R., Wendt, J.S., 1972. Rated preference and complexity for natural and urban visual material. *Percept. Psychophys.* 12 (4), 354–356.
- Kaplan, R., Austin, M.E., 2003. Out in the country: sprawl and the quest for nature nearby. *Landsc. Urban Plann.* 69, 235–243.

Nazar, num 8, pp 48 – 58

- Soltanzadeh, Hosein (1382) From garden to park, Anthropology Journal, num 1, pp 91 – 113 – Talbot, J.F., Kaplan, R., 1984. Needs and fears: the response to trees and nature in the inner city. J. Arboric. 10 (8), 222–228.
- Tennessen, C.M., Cimprich, B., 1995. Views to nature: effects on attention. J. Environ. Psychol. 15, 77–85.
- Ulrich, R.S., 1979. Visual landscapes and psychological well being. Landsc. Res. 4 (1), 17–23.
- Ulrich, R.S., Addoms, D.L., 1981. Psychological and recreational benefits of a residential park. J. Leisure Res. 13, 43–65.
- Yang, B.E., Brown, T.J., 1992. A cross-cultural comparison of preferences for landscape styles and landscape elements. Environ. Behav. 24 (4), 471–507.

۱۵

شماره سیزدهم

زمستان ۱۳۹۳

فصلنامه
علمی-پژوهشی

مطالعات
شهری

مقیاسه ترجمه و ادراک مردم از پارک‌های شهری طبیعی -
اکائیک و منظم - هندسی

